

primavera 2023

Una nova etapa al PEN Català

Laura Huerga

Només fa uns quants mesos que la nova Junta del PEN treballem per crear, renovar i consolidar els comitès a fi d'enfortir-los amb més participació dels socis. El nou Comitè de Traducció del PEN Català entoma el repte d'impulsar el nou premi de traducció, reformular la presentació i difusió de la revista *Visat* i encetar nous projectes per prestigiar la traducció en llengua catalana i els professionals que s'hi dediquen. Treballem en un projecte molt gran a tres anys que intentem tirar endavant amb la col·laboració de totes les institucions que es dediquen a promoure la literatura catalana al territori (Institut Ramon Llull, Institut d'Estudis Baleàrics, Acadèmia Valenciana de la Llengua, Institució de les Lletres Catalanes), i en altres de més petits en fase de gestació, però que ben aviat veureu que es materialitzen.

Tanmateix, ja hem començat algunes de les nostres accions inicials. Una de les primeres iniciatives de la nova Junta ha estat presentar un informe que palesava la precarització actual d'un sector en el qual les tarifes no pugen —es mantenen igual des del canvi de l'euro, en molts casos— malgrat els nous recursos que hi ha per al sector editorial en concepte d'ajuts a la traducció. En col·laboració amb l'AELC i l'ACEC, hem demanat que pel cap baix pugin esglaonadament les tarifes de les traduccions que reben ajut a la traducció, per contribuir així a professionalitzar i a prestigiar el col·lectiu, amb condicions de treball dignes. Com a resultat, totes les traduccions que rebin ajuts durant el 2023 hauran de ser d'una tarifa mínima de 13 euros per pàgina de 2100 caràcters, i el 2024 de 14 euros per pàgina, en una clàusula que fins ara estava fixada en 12 euros. Aprofito l'ocasió per agrair la bona disposició i escolta d'Izaskun Arretxe i de la Junta i el Consell a la Institució de les Lletres Catalanes, de la consellera Natàlia Garriga, i de la bona feina per incloure aquestes noves condicions a les bases tan aviat com sigui possible. També agraeixo la tasca de Sebastià Portell, president de l'AELC, que ha estat imprescindible per assolir aquesta millora.

Sens dubte, ja heu vist que hem fet alguns canvis al Premi de Traducció. Amb l'aparició el 2022 del premi Aurora Bertrana, un nou premi a obra publicada, se'ns plantejava el repte de singularitzar i visibilitzar el Premi de Traducció del PEN Català. D'una banda, la meravellosa iniciativa que va tenir Ricard Ripoll, ara fa set anys, de crear el premi s'ha tornat en un reconeixement imprescindible que exigia una dotació econòmica —que ara serà de 4.000 euros— i més difusió i prestigi.

També vam fer altres consideracions. Tenint en compte que en els tres premis remunerats a obra publicada que vam analitzar es tendia a premiar més aviat clàssics no subjectes a drets d'autor —llibres que representen menys despesa per als editors—, vam pensar que una manera de diferenciar el nostre premi era posar-hi la petita clàusula que veurem i premiar una altra classe de traduccions que comporten més despeses. També som una associació d'escriptors, i posar sobre la taula el pagament de drets d'autor ens semblava una qüestió important. En general, es paguen drets d'autor fins a setanta anys després de la mort de l'autor de l'obra, així que molts llibres considerats clàssics continuen podent optar al premi.

Aquesta clàusula també ens podria permetre corregir un biaix de gènere. La reflexió va començar amb l'entrega dels guardons del 2022 del PEN, en què van guanyar dos homes *ex aequo*. Haver format part del col·lectiu On Són les Dones m'ha deixat una empremta inesborrable: recompto molt més que abans. Com a nova presidenta del PEN, un cop d'ull ràpid als guardonats amb el Premi de Traducció del PEN Català em va fer veure que el premi presentava un clar biaix de gènere. Dels vuit guardonats, set eren homes i només un l'havia guanyat una dona. El Premi Aurora Bertrana obria la primera edició premiant un home. I una vegada encetada la pregunta, també vam decidir fixar-nos en el Premi Ciutat de Barcelona de traducció al català. De les 26 edicions, el 73% dels premiats eren homes, l'11% eren premis compartits per homes i per dones, i tan sols el 15% eren premis que havien guanyat les dones. Com podia ser que els premis es definissin clarament en masculí?

Una segona observació ens va fer caure en un canvi en les bases del premi que podia ajudar a corregir aquest biaix. Era possible que els homes fossin més premiats amb obres clàssiques? Vam posar un tall —perquè en algun lloc s'ha de posar— en les obres subjectes a drets d'autor. El 74% dels homes premiats al Premi Ciutat de Barcelona

havien guanyat amb obres no subjectes a drets d'autor. En el cas de les dones, el 50% —una mostra molt petita, tenint en compte que només s'han premiat quatre dones en vint-i-sis edicions. En el cas del Premi del PEN Català, el premi del qual volíem fer un exercici d'autocrítica, l'única dona premiada havia guanyat amb una obra subjecta a drets d'autor i, en el cas dels homes, el 57% de les obres no hi estaven subjectes. Potser no cal afegir que l'Aurora Bertrana havia premiat un home amb una obra no subjecta a drets d'autor.

És evident que potser aquesta limitació no deriva en el reconeixement de més dones en el nostre premi de traducció, però és un pas per aconseguir-ho. Per començar, se'ns havia acudit una idea atractiva: diferenciar el nostre premi amb una convocatòria en què només es poguessin valorar les obres subjectes a drets d'autor. I, per acabar, teníem una necessitat: corregir un biaix i la possibilitat que aquesta variable ens hi ajudés.

Els canvis del premi no només són en la dotació o la limitació d'obres. El procés de selecció mateix s'enriqueix amb la proposta que els editors que ho vulguin triïn el llibre del seu catàleg que consideren que mereix ser en la selecció de finalistes. També fem una llista llarga i una llista curta per donar visibilitat i reconeixement a les obres seleccionades i als traductors, i canviem el procés de deliberació final amb unes setmanes de diferència entre la defensa dels traductors i la tria final del guanyador, per tal que el jurat pugui tenir en compte aquestes defenses a l'hora de decidir el guanyador.

Tot això es fa amb la voluntat de fomentar la lectura d'aquestes obres i contribuir a professionalitzar el sector. Per això, també hem apujat les remuneracions als membres del jurat i hem afegit el càrrec de director del Premi de Traducció, que va acceptar la traductora Dolors Udina.

Sí, és clar, hauria estat més fàcil no canviar-hi res. Dotar el premi amb 4.000 euros i rebre felicitacions a dreta i esquerra per aquesta millora. Però crec que els socis del PEN no es poden conformar amb *fàcil*, sinó que han d'exigir *millor*. Fer canvis sol ser desagraït i motiu de queixes i crítiques, però ens dona l'oportunitat d'enriquir-nos provant coses noves, potser també equivocant-nos i aprenent dels errors, i, qui sap, potser l'encertarem. També em permet recordar-vos una cosa: els canvis al PEN els fem els socis del PEN. Hi podeu col·laborar en el Comitè de Traducció i aportar-hi la vostra mirada.

Podeu fer-nos arribar els vostres suggeriments i idees per mitjà dels comitès i dels membres de la Junta, i jo mateixa sempre estic a disposició vostra. I si no sou socis del PEN, sempre podeu fer-vos-en i col·laborar en una entitat que defensa no només la traducció com a dissolució de fronteres —com deia l'estimada Montserrat Franquesa—, sinó també la llibertat d'expressió, els drets lingüístics, la llengua i literatura catalanes, i que denuncia la persecució d'escriptors i l'emergència climàtica, amb un llegat que ha fet cent anys d'història gràcies a la feina que van fer els escriptors més importants del país.

Els canvis no acaben aquí. La prestigiosa revista *Visat* disposarà molt aviat d'una nova plataforma i disseny, que hi facilitarà la navegació i l'adaptació a tots els dispositius. I se'n farà una nova difusió per mitjà de xarxes socials.

Només em queda presentar-vos l'actual equip del Comitè de Traducció del PEN Català. El presideix Andreu Gomila, i el conformen Dolors Udina (presidenta del jurat del Premi de Traducció del PEN Català), Quim Gestí (director de *Visat*), Xènia Dyakonova i Melcion Mateu. Estic segura que podem esperar moltes coses bones d'aquest equip fantàstic.